Fuccaro Enikő a hátrányos helyzetről és sajátos nevelési igényről

„Az elfogadás olyan, mint a termékeny talaj, ami lehetőséget ad az apró mag számára, hogy azzá a virággá váljon, amivé fejlődni képes.” Thomas Gordon

A *Differenciált óvodai nevelés a szociális környezet kontextusában* képzés során mint képző fő szempontként a hátrányos helyzet iránti érzékenyítést, az elfogadást tűztem ki célul.

Az elméleti Power Point bemutató mellett igyekeztem a különböző drámagyakorlatok segítségével és ötletbörze módszerével mozgósítani és előhozni a pedagógusokban rejlő szakmai tapasztalatot, tudást és konkrét módszereket, lehetőségeket megmutatni a hátrányos szociális helyzetű gyermekek hatékony fejlesztésére. Ugyanakkor fontosnak tartottam, hogy oldott és közvetlen hangulatú legyen a képzés.

Az alábbiakban kiemelek a képzés során alkalmazott néhány gyakorlatot, módszert.

Bevezető, egymásra hangolódó, ismerkedő és jégtörő gyakorlatok és játékok

Séta a térben: vidáman, szomorúan, öregesen, fiatalosan, vízben, forró homokon, érintsük meg egymás kisujját, térdét, homlokát stb. Sétáljunk, mozogjunk zenére, Halász Judit *Mindannyian mások vagyunk* című dalára.

Szociometria különböző szempontokkal: csoportalkotás, soralkotás: szemszín, kor, régiség szerint, növekvő sorrendben, hajszín szerint, testsúly szerint, település szerint stb.

Hídépítés: két, négy majd hatfős csoportoknak hidat kell képezniük mozgással különböző módon.

Titkos kapu: egy játékos kimegy, ő lesz az eltévedt vándor. A többiek körben állnak, ők a varázserdő fái. Megállapodnak abban, hogy hol lesz a varázserdő kijárata, hol van a *kapu.* Ahol a kapu van, ott a két egymás mellett álló játékos lesz a két kapuőr. Bejön a kiküldött játékos, és lassan körbejár, mindenki szemébe belenéz. Beszélni tilos, fejet rázni, bólogatni tilos. Csak a tekintet beszél. Aki nem kapu, az azt jelzi a testbeszédével, tekintetével, hogy ott nincs kijárat, kár próbálkozni. Elutasítóan, ridegen kell néznie. A két „kapuőrnek” bizalmat sugározva kell néznie, hívogatnia a vándort. A feladat kitalálni a tekintetekből, hogy hol a kapu.

Témára hangolódásként egy elhanyagolt külsejű kisfiú fényképe alapján elmondják, hogy mit gondolnak erről a gyermekről.

A hátrányos helyzet meghatározása:

Ötletbörze: A pedagógusok felírják egy kis kártyára, hogy mit gondolnak, mi a hátrányos helyzet.

Ilyen megfogalmazások születtek: szegénység, iskolázatlan szülők, az aktuális társadalmi helyzethez képest elmaradott gyermek, csonka családban élő, szegényes környezetből érkezők, sérült gyermek, fogyatékkal élők, ingerszegény környezet, roma gyerekek.

A problémás család ismérvei téma feldolgozására drámajátékot játszottunk: egy vasárnapi történet eljátszása különböző nevelési stílusban, ahol a négy csapat különböző nevelési stílushoz kreált egy-egy történetet, melyet bemutattak.

A jelenetek közös megbeszélése a következő kérdések mentén: Milyen történéseket figyeltek meg? Hogyan érezték magukat a szereplők, majd a megfigyelők? Melyek voltak a kulcspontok, amik a megoldást segítették elő? Tanulságok: mit gondolnak, melyik nevelési stílus a megfelelő, mit visznek tovább a leszűrt tapasztalatból? A tanulságok összevetése W.C. Becker által bemutatott szülői-nevelői stílusokkal.

Fontosnak találtam a reziliencia kérdéskörét is körbejárni, hiszen már óvodáskorban szükséges megalapozni a pszichológiai ellenálló képességet, mely azt jelöli, hogy az ember gyorsan vissza tudja nyerni eredeti, jó állapotát testi-lelki szenvedés, illetve nehéz élethelyzetek átélése után.

A reziliencia tematika feldolgozására a *rapid randi* vagy *linzer-gyakorlat*ot játszottuk.

A csoport tagjai párokat alkottak külső és egy belső kört alkotva olyan módon, hogy a pár egyik tagja a külső, a másik tagja a belső körben áll, egymással szembe fordulva.

Játékvezetőként különböző témákat neveztem meg, amelyekről a párok egy meghatározott időtartam alatt beszélgettek. A rendelkezésre álló idő felében az egyik fél a beszélő, a másik figyeli, majd szerepet cserélnek. A témák váltásánál a külső kör a játékvezető instrukciójára elmozdul, így mindenki új párt kap. A témák kezdetben mindennapi, könnyed dolgok voltak, majd egyre komolyabb és intimebb kérdések kerültek szóba. A témák komolyodásával nőtt a ráfordított időtartam.

A gyakorlat során megbeszélt témák kérdései:

1. Mennyire volt fontos, hogy meglegyenek az alapvető szükségleteid a túléléshez (pl. megfelelő táplálék és védelem) számodra és családod számára, míg felnőtté váltál? Hogyan érinti mindez jelenlegi munkádat?

2. Mennyire voltak fontosak a szociális kapcsolatok – barátok, idősebb felnőttek, csapatok, vallási ünnepek, csoportok, klubok – számodra a felnőtté válás során? Hogyan érinti mindez jelenlegi munkádat?

3. Mennyire befolyásolta szüleid vagy más, az életedben fontos személy a saját magadról alkotott gondolataid és érzéseid felnőtté válásod során? Hogyan érinti mindez jelenlegi munkádat?

4. Volt-e kellemetlen tapasztalatod hátrányos szociális helyzetű gyermekkel szemben? Hogyan kezelted?

5. Volt-e sikerélményed a hátrányos helyzetű gyermekek kezelésében?

Nagykörben megosztott visszajelzésekhez követett kérdések:

Milyen benyomásaitok vannak – jók vagy rosszak – erről a feladatról?

Mit tanultál abból, hogy részt vettél ebben a feladatban?

Mi volt könnyebb: beszélni vagy meghallgatni a másikat?
Melyik téma okozott nehézséget, és miért?
Milyen érzés volt beszélni belső dolgainkról?
Milyen érzés volt mások belső dolgairól hallani?

A fenti gyakorlathoz páralkotásra nevelésről szóló közmondások voltak félbevágva kis cetlikre írva, melyeket szétosztottam a csoporttagok között. A párok a közmondást kellett kitalálják, megtalálva egymást.

Közmondások, szólások:
Könnyű annak dúdolni, akinek az apja énekelt.
A gyerek hamar örül, hamar sír.
Minden anyának szép a maga gyereke.
Ki milyen családhoz tartozik , ahhoz igazodik.
Nem esik messze az alma a fájától.
Jó nevelés, legjobb szokás.
Jó nevelés sohase drága.
Könnyebb gyökérről nevelni a fát, mint ágról.
Könnyű jó csikóból jó lovat nevelni.
Gyermekhez játszás, legényhez dolgozás.
Megesik a legjobb családban is.
Az otthon kényére nevelt gyermek végre borjúból ökörré válik.
Anyja után szalad a borjú.
Játékkal ámítják a gyermeket.

Az egyéni fejlesztés, a differenciálás meghatározására kis csoportokban, tapasztalat alapján különböző fejlesztési területek szerint – a nyelv és kommunikáció, fizikai képességek, kognitív képességek, tanulási képességek, szociális és érzelmi képességek – az óvodáskorú gyermekek fejlődésbeli eltéréseit gyűjtötték össze a résztvevők.

A differenciált nevelésre jó gyakorlatnak bizonyult a *Tökéletes nap* című gyakorlat.

Csapatokat alakítottam ki. A keretmese szerint a csapatok elitalakulatok, akiknek minden pénze és lehetősége megvan arra, hogy megszervezzék egy különleges személy számára a Tökéletes napot. A csapatoknak kis cetliket adtam a különleges személyről, mint:

Egy 4 éves, roma, hátrányos helyzetű kislány.
Egy nemlátó 5 éves kisfiú.
Egy hallássérült 5 éves kisfiú.
Egy igen szegény ötgyermekes család.
Egy mozgássérült 5 éves kislány.
Egy Down-szindrómás kislány.
Egy gyermekotthonban nevelkedett 5 éves kislány.

A csapatoknak megfelelő idő állt rendelkezésre az ötletelésre, jegyzetelésre, majd sorban bemutatták projektjeiket, amelyeket közösen értékeltünk.

Megjegyzés: Ötletgazdag projektek születtek, melyek bemutatása és közös értékelése során a résztvevőknek tudatossá vált az a felismerés, hogy az egyéni odafigyelés és differenciált fejlesztés kiemelten szükséges a hátrányos helyzetben élő gyermekek esetében.

Mivel a mese az óvodáskorban az egyik leghatékonyabb eszköz az érzelmek kifejezésére és az erkölcsi normák megalapozására, *Az égig érő paszuly* című mesét pantomimmel játszották el az óvónők. A mese olvasása közben a szereplők önkéntesen léptek a szerepbe.

Feldolgozásra kérdések: Hogyan éreztétek magatokat a szerepben? Miben nyilvánult meg a főszereplő rezilienciája? Milyen tanulságok vonhatóak le?

A megbélyegzés negatív hatásának szemléltetésére Max Lucado: *Értékes vagy!* című rajzfilmjét vetítettem ki.

A résztvevő óvónők az értékelő körben elmondták, hogy hiánypótló volt a képzés, ugyanis a hátrányos helyzetű és a sajátos nevelést igénylő gyermekek fejlesztésére a romániai oktatási rendszer nem biztosít megfelelő anyagi és humán erőforrást, értékelték a konkrét szakmai útmutatást, például hogyan írunk meg egy egyéni fejlesztési tervet, bizonyos gyermekvédelmi fogalmak tisztázását, például a veszélyeztetett helyzet és hátrányos helyzet megkülönböztetése. Volt, aki pozitívan értékelte, hogy elmondhatta a sikerélményét a roma gyermekekkel való munkájában, többen pozitívan értékelték, hogy lehetőségük volt kifejezni érzelmeiket, tapasztalataikat a különböző játékos gyakorlatok által.

Számomra pozitív élmény volt a képzőszerep, örömmel és elégedettséggel töltött el a résztvevő óvónőkollégák nyitottsága, együttműködése, szakmai tudása.

Megerősített abban, hogy az óvónőnek fontos szerepe és feladata van abban, hogy időben felismerje a rábízott egyéni fejlesztést igénylő gyermeket, és együttműködve a szülővel és más szakemberrel, mint pszichológus, gyógypedagógus, gyermekorvos, pszichiáter, szociális munkás, megtegyen mindent, hogy integrálja a hátrányos szociális helyzetű, illetve a sajátos nevelést igénylő gyermeket.

„Minden ember egyszeri és megismételhetetlen – a tulajdonságaival, az ösztöneivel, az örömeivel és a kalandjaival együtt." (Paulo Coelho)

Szem előtt tartva a fenti idézetet, azt gondolom, hogy a fejlesztő-differenciáló pedagógia módszereinek, stratégiáinak, eszközeinek megismerése és alkalmazása a leghatékonyabb eszköz az egyéni fejlesztést igénylő óvodáskorú gyermekek fejlesztésére.

Majla Géza a játékról

Az elmúlt évben a *Differenciált óvodai nevelés a szociális környezet kontextusában* című képzés égisze alatt két hálás témakört is végigjárhattam Hargita és Maros megyei óvónő kollégáimmal: a *Hátrányos szociális helyzetű gyerekek óvodai nevelése* és *Az óvodapedagógus szakmai személyiségfejlődése a differenciált nevelés szolgálatában* címűt.